

Rákóczi Attila

A hulladékgazdálkodási hatóság működésének Békés vármegyei eredményei

Törvény egy tisztább környezetért

The results of the waste management authority's action in Békés county

Legislation for a cleaner environment

„Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelőséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.

(...)

A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

/Részlet, Magyarország Alaptörvénye/

Összefoglalás

A 20. század második felétől egyre inkább fokozódott a világban a környezetünk védelme iránti igény. Így történt ez hazánkban is. Sorra jelentek meg e téren a jogszabályaink. E tekintetben is új irányt jelentett a rendszerváltás utáni időszak, valamint az európai uniós csatlakozásunk. 2010-től mindinkább előtérbe kerültek a fenntarthatóságot és a környe-

DR. RÁKÓCZI ATTILA PHD, főigazgató, Békés Vármegyei Kormányhivatal, egyetemi adjunktus, c. főiskolai tanár, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék (rakoczi.attila@bekes.gov.hu).

zetünk védelmét szolgáló intézkedések is. 2021-ben a hulladékgazdálkodási hatósági feladatellátás vonatkozásában jelentős jogszabályi, szervezeti, és eljárásjogi változások álltak be. A vármegyei/fővárosi kormányhivatalok szervezetében létrehozásra kerültek a hulladékgazdálkodási osztályok. Vizsgálatom során e hatósági feladatellátást vizsgálom a Békés Vármegyei Kormányhivatal tekintetében. Ehhez a hatósági ügyek adatait igényeltem meg a Kormányhivaltól. Ezen túl bemutatom a HulladékRadar és a „Tisztítsuk meg az Országot!” program vármegyei eredményeit is. Megállapítottam, hogy a HulladékRadar bejelentések száma egyre nőtt az elmúlt években. A vármegyei hatóság működése által 2021 és 2023 között 37 ezer tonna illegálisan elhagyott/lerakott hulladék mennyiségével csökkent a környezeti terhelés, ezzel is egy tisztább, élhetőbb, és egészségesebb környezet alakulhatott ki.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: M48, H70, O13, Q01, Q15, Q53

Kulcsszavak: környezetvédelem, fenntartható fejlődés, hulladékgazdálkodás, hatósági eljárás, területi közigazgatás, HulladékRadar

Summary

Since the second half of the 20th century, the need to protect our environment has been increasing worldwide. Our country has been no exception. A constant stream of legislation has emerged in this field. From 2010 onwards, measures to promote sustainability and to protect our environment have also become increasingly important. Since 2010, measures aimed at promoting sustainability and protecting the environment have increasingly come to the forefront. In 2021, there were significant changes in legislation, organization and procedures in relation to the performance of the tasks of waste management authorities. Waste management departments have been established in the county/capital government offices. In the course of my investigation, I examine the performance of these tasks carried out by the Békés County Government Office. For this purpose, I requested data on the administrative cases from the Government Office. In addition, I present in my study the results of the WasteRadar and the "Let's clean up the Country!" programs in the county.

The findings of the study indicate that the number of WasteRadar notifications has been increasing in recent years. Between 2021 and 2023, the county authority reduced the environmental burden by 37,000 tonnes of illegally abandoned/dumped waste, resulting in a cleaner, more liveable and healthier environment.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: M48, H70, O13, Q01, Q15, Q53

Keywords: environment protection, sustainable development, waste management, regulatory procedure, territorial administration, WasteRadar

BEVEZETÉS

A XX. század második felétől egyre inkább előtérbe került – a gazdasági fejlődés, iparosodás, jóléti állam elérése mellett – a környezetünk védelme is. Erre, az egyre előforduló ipari katasztrófák, környezetszennyezések, a szennyezések okozta megbetegedések növekvő előfordulási arányai hívták fel a figyelmet (Harremoes et al., 2013; Varma és Daya, 2015). Egyre több ipari szennyezésre (Nogawa és Teruhiko, 1993; Cheng és Yuanan, 2010), légszennyezésekre (Zand et al., 2010), valamint növényvédőszer okozta megbetegedésekre (Binelli és Provini, 2003) derült fény. Az 1950-es években ismerkedhetett meg a világ a két jellemző füstkörrrel, vagyis az ún. redukáló, vagy Londoni-füstkörrrel (Davis, 2002), valamint az ún. oxidáló, vagy Los Angelesi-füstkörrrel (Haagen-Smit, 1952). Az idő előrehaladtával egyre inkább éleződött az a kérdés, hogy hogyan fér meg egymás mellett a gazdasági fejlődés és a környezetvédelem, illetve, hogy e folyamatok egymásba integrálása hogyan történhet meg (Perrings, 1987; Cato, 2020; Conca 2001), vagyis az ún. externáliák internalizálásának lehetőségei is felmerültek (Csutora és Kerekes, 2004).

Hazánkat tekintve viszonylag korán, már a XIX. század második felétől kezdve találkozhatunk környezetvédelmi intézkedésekkel, ám első átfogó érvényű környezetvédelmi törvényünket 1976-ban — négy évvel az ENSZ stockholmi környezetvédelmi tanácskozása után — fogadta el az Országgyűlés a 1976. évi II. törvénnyel: Az emberi környezet védelméről (Merzay, 1989:114). A törvény szövegezésében „A környezetvédelem szervezeti keretei” cím alatt már a területtel foglalkozó kormányzati szervezetet (Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal), a területi szerveket (megye felügyelőségek, megyei titkárok), és az ágazathoz kapcsolódó minisztériumokat (EM, ÉVM, MÉM, KFH, OKTH, OVH), a feladatokat ellátó szerveket is megtalálhatjuk (Merzay, 1989:114). Az ezredfordulóhoz közeledve jelentős lépés volt az 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól (Paulovics és Jámbor, 2021), valamint az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről (Rákóczi, 2016), továbbá az ezredfordulón a 2000. évi XLIII. törvény elfogadása a hulladékgazdálkodásról (Csák, 2014). A környezet- és természetvédelemmel, fenntarthatósággal összefüggő kormányzati, hatósági tevékenységek a 2010-es évektől kezdődően még inkább középpontba kerültek, hatékonyabbá váltak. Az ún. körkörös gazdaság kialakításában, a hulladékgazdálkodási tevékenység szélesítésében, meghatározó lépés volt a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről szóló 124/2021. (III. 12) Kormányrendelet, valamint a körforgásos gazdaságra történő átállás érdekében egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 158/2021. (III. 31.) Kormányrendelet.

A körforgásos gazdaság, a hulladékmentes Magyarország, a környezet- és természetvédelem nélkülözhetetlen része, emellett a gazdaság minden ágazatának előnyös tevékenységeket is jelent. A fenntarthatóság és környezetvédelem egy olyan terület, társadalmi felelősségvállalás, melyre már a versenyszféra szektorai, vagy a bankszektor is egyre nagyobb figyelmet fordít (Lentner, 2011). Ugyanakkor a fenti intézkedések kiemelt jelentőséggel bírnak egy tisztább, fenntarthatóbb vidék szempontjából is.

Ebben például a mezőgazdaság számára a termelés színtere (Futó és Bodnár, 2021; Bodnár et al., 2017; Horváth és Komarek, 2016) a vidék, melyben szintén keletkezhetnek hasz-

nosítható hulladékok (Gyuricza et al., 2008), valamint az ott folytatott helyes gazdálkodási gyakorlatok hozzájárulhatnak a fenntarthatósághoz (Vásáry, 2020; Tirják, 2016).

A tiszta környezet a vidéki turizmus számára is vonzóbb lehet (Priatmoko et al., 2023), akár természeti örökség az úticél (Bujdosó et al., 2015a, Deák et al., 2023), akár épített örökség (Bujdosó et al., 2015b), vagy gyógy-turizmus (Árpási, 2018). Utóbbiak a pandémia időszakában fokozottan igazak voltak (Árpási et al., 2021).

A turizmus fejlődése pedig jó hatással van a területi különbségek leküzdésére, és ebben az ún. LEADER egyesületeknek is jelentős hatásai lehetnek (Komarek, 2019, Egri, 2020, Kassai és Farkas 2012, Ritter et al., 2011).

A HULLADÉKGAZDÁLKODÁSRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Bándi (2002:11) megállapítása szerint, régi jogalkotási hiányosságot számolt fel a Magyar Országgyűlés 2000. május 23-án, amikor megalkotta Magyarország első önálló hulladékgazdálkodási törvényét. A hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény fontosabb rendelkezései 2001. január 1-jén léptek hatályba. Az országban ilyen átfogó, kiemelt jelentőségű, jogalanyok alapvető jogait és kötelezettségeit rendszerbe állító szabályozással a hulladékgazdálkodás területén a fenti időpontig nem rendelkezünk. Pedig a hulladék, mint kérdéskör a gazdaság minden egyes szereplőjét érinti. Vagy úgy, mint hulladéktermelő, vagy mint az azok keletkezéséből, kibocsátásából eredeztethető esetleges megbetegedések viselőjét. Napjainkban is egyre inkább nő a termelésből (ipari, mezőgazdasági), és szolgáltatásból származó vagy a háztartásokban keletkező hulladékok mennyisége és veszélyessége. A megoldásokhoz, a következmények megelőzéséhez, vagy hatásaik csökkentéséhez, megkerülhetetlen volt egy koherens jogi és gazdasági szabályozórendszer kialakítása, napjainkban pedig e szabályozók fenntartása, szigorítása.

A hulladékgazdálkodásról szóló törvény alapvető célja volt, hogy megteremtse a feltételeket a hulladékok keletkezésének megelőzéséhez, a keletkezett hulladékok mennyiségének és veszélyességének csökkentéséhez, a keletkezett hulladékok minél nagyobb arányú hasznosításához (Bándi, 2002).

Hazánkban jelenleg a hulladékgazdálkodási jog alapvető szabályait Csák és Olajos (2022:135) leírása alapján a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény tartalmazza. A jogszabályt a magyar jog jogharmonizációs kötelezettségei hívták életre. Az Európai Parlament és Tanács 2008. november 28-án fogadta el a 2008/98/EK keretirányelvet (Hulladék Keretirányelv), mely az alapvető jogintézmények beiktatásával határozza meg a tagállamok kötelezettségeit a hulladékkezelés és ártalmatlanítás terén. A magyar szabályozás főbb elemeiben megfelelt az uniós előírásoknak. A szabályozás alapja az Alaptörvényen és a környezetvédelmi törvényen kívül a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény, amely hatályon kívül helyezte a korábbi hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvényt. Az új törvény 2012. január 1-jén lépett hatályba, azonban egyes rendelkezései 2014. január 1-jétől, illetve 2015. január 1-jétől hatályosak. E törvényen kívül több száz jogszabály rendelkezik hulladékot érintő szabályokról.

A törvény hatálya azonban nem terjed ki minden hulladékra, így például a szennyvizekre, az állati melléktermékekre, a radioaktív hulladékokra, a hatástalanított robbanóanyagokra, a szal-

mára, valamint a mezőgazdasági termelőtevékenység, az erdőgazdálkodás, továbbá a fafeldolgozás során képződő egyéb, nem veszélyes természetes anyagra, amelyet a mezőgazdaságban, az erdőzetben vagy biomasszaként energia előállítására használnak (Csák és Olajos, 2022:135).

A törvény a szövegezésében tárgyalja az alapelveket, a környezet és ember egészségvédelmét, a hulladékhierarchiát, a melléktermék fogalmát, a hulladékstátusz megszűnését, a hulladékképződés megelőzését, a gyűjtést, a kereskedelmet, a szállítást. Külön fejezet szól a hulladékok kezeléséről, ártalmatlanításáról, a behozatalról és kivitelről. Részletezi a szereplők kötelezettségeit, a közszolgáltatásokra vonatkozó szabályokat, a koncessziós szabályokat, az elhelyezésre és elhagyásra vonatkozó szabályokat. A törvény szövegezésében későbbi fejezetek a hulladékgazdálkodás tervezéséről, állami feladatokról, és a hatósági tevékenységekről szólnak (Netjogtár, 2024).

NEMZETI FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI KERETSTRATÉGIA

Az Országgyűlés 2013. március 25-i ülésnapján fogadta el a 18/2013. (III. 28.) OGY határozatával a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiát (NFFK), mely a közpolitikai döntéselőkészítő-döntéshozási rendszerben hosszú távú koncepcióként funkcionál. Keretet ad, célokat, prioritásokat vázol más döntések előkészítéséhez, hogy a szakpolitikai stratégiákban vagy tervekben olyan cél-eszköz-határidő-pénzügyi forrás rendszert tudjanak megalkotni, ami más szakpolitikai stratégiákkal vagy tervekkel együtt, azokkal összhangban, érdemben tudja szolgálni a fenntarthatósági átmenetet. A Keretstratégia célja egyszerűen, hogy hozzájáruljon a nemzeti egyetértés kialakulásához a fenntarthatóságról. A fenntarthatóság ugyanis nem csak politikai és kormányzási kérdés, hanem az egyes személyeknek, családoknak, üzleti vállalkozásoknak, civil szerveződéseknek is olyan célokat, értékeket kell követniük, oly módon kell meghozni mindennapos döntéseiket és olyan kezdeményezésekbe kell belevágniuk, amelyek biztosíthatják a fenntartható társadalom elérését (Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT), 2013: 14).

Az NFFK elfogadásának előzménye, a már 2012 tavaszán elkészült keretstratégia, amelyet széleskörű szakmai vita előzött meg, e mellett számos tanulmány is készült az elfogadás előkészítéseként (Bándi, 2013).

Bartus (2013:1) a tanulmányában, már a keretstratégia végrehajtásával összefüggésben egy kulcsindikátor-rendszert kísérelt meg felállítani. Ennek lényege, hogy a fenntartható fejlődés fogalmát azon az elméleti alapon értelmezi, hogy a fenntarthatósági politikának az alapvető nemzeti erőforrások mennyiségi és minőségi karbantartására és fejlesztésére kell összpontosítania.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Vizsgálatom során a Békés Vármegyei Kormányhivatal (a továbbiakban: Kormányhivatal) környezetvédelmi, természetvédelmi és hulladékgazdálkodási hatósági tevékenységét vizsgáltam 2018 és 2024 közötti adatokat elemezve. A szükséges adatokat a Kormányhivataltól igényeltem.

Az elemzés során két időszakot vizsgáltam. Az egyik, a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről szóló 124/2021. (III. 12.) Kormányrendelet hatálybalépése előtti időszak, mely időben még nem volt önálló szervezeti egysége a Kormányhivatalnak a hulladékgazdálkodással foglalkozó osztály (2018 és 2020 között).

A másik időszak a 2021-től kezdődő, az önálló hulladékgazdálkodási osztály felállítását követő időszak.

A vizsgálat során a hulladékgazdálkodási engedélyek, az éves kötelező ellenőrzések, a kötelezések, valamint a bírságok számát mutatom be a fenti időszakokban.

Valamint külön kitérek a HulladékRadar adataira, és az illegálisan lerakott/elhagyott hulladékok évenkénti begyűjtött vármegyei mennyiségeire is.

EREDMÉNYEK

Eljárások a hulladékgazdálkodási hatóság kijelölését célzó rendeletet megelőzően

A Békés Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztálya (a továbbiakban: Főosztály) a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről szóló 124/2021. (III. 12.) Kormányrendelet hatálybalépése előtt, területi környezetvédelmi hatóságként látta el a hulladékgazdálkodással kapcsolatos hatósági feladatokat. Két osztály működött addig a Főosztály szervezetében: a hatósági és komplex ellenőrzési osztály, valamint a környezetvédelmi és természetvédelmi szakértői osztály. Abban az időben a Főosztályon belül a hatósági és komplex ellenőrzési osztály feladat és hatáskörébe tartoztak (természetesen az egyéb feladatokon túl) a vármegye 75 településének hulladékgazdálkodási hatósági ügyei. A feladatokat az osztályon belül kijelölt szakügyintézők végezték (leterheltségtől függően 2-3 fő). A szakügyintézők – többek között – ellátták a hulladékgazdálkodási-, a kármentesítési-, az engedélyezési-, a bírságolási-, a kötelezési-, valamint az éves és negyedéves adatszolgáltatásokkal kapcsolatos feladatokat. Ezen kívül a hulladékgazdálkodási szempontú helyszíni ellenőrzéseket végezték, és a közérdekű bejelentések kivizsgálását, szakvélemény és szakhatósági állásfoglalások kiadását, közreműködtek továbbá a felszámolási ügyekben, minisztériumi adatkérések teljesítésében is. Az elvégzett feladatokat az 1. táblázat mutatja be 2018 és 2020 között.

1. táblázat: A Főosztályon a hulladékgazdálkodási ügyek száma 2018 és 2020 között

eljárás típusa	2018 (db)	2019 (db)	2020 (db)	összesen: (db)
hulladékgazdálkodási engedélyek száma	32	31	22	85
éves kötelező ellenőrzések száma	1 885	1 867	1 933	5 685
kötelezések száma	7	7	13	27
bírságok száma	6	5	8	19
összesen:	1 930	1 910	1 976	5 816

Forrás: Saját szerkesztés BÉVKH 2024 alapján

A táblázatból látható, hogy a Kormányhivatal hatáskörrel rendelkező Főosztálya éves szinten nagyjából azonos számú (1 900 db körüli) hatósági eljárást folytatott 2018 és 2020 között a vármegyében. Az ellenőrzések nagyobb volumenét az éves kötelező ellenőrzések tették ki.

Eljárások a hulladékgazdálkodási hatóság kijelölését célzó rendeletet követően

A hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről szóló 124/2021. (III. 12.) Kormányrendelet számos új feladatot állított a környezetvédelmi hatóság elé. Mindezek alapján létre kellett hozni a Kormányhivatal szervezetén belül egy önálló hulladékgazdálkodási hatóságot, és ezzel egyidejűleg az ügyintézői létszám optimalizálását is el kellett végezni. Az országosan egységes végrehajtás biztosítása érdekében, sorra jelentek meg a további végrehajtó rendeletek is.

Az előzőek következtében 2021-ben a Kormányhivatal a Főosztály szervezeti felépítésében egy harmadik osztályt, a hulladékgazdálkodási osztályt hozta létre. Az új jogszabályi környezet változása és az új szervezetben való hatékony feladatellátás megszervezése, valamint az ahhoz történő átcsoportosítások megvalósítása gördülékenyen valósult meg.

A koronavírus-járvány a hulladékgazdálkodási feladatok ellátását csak annyiban érintette abban az időben, hogy az év első időszakában a helyszíni hatósági ellenőrzéseket kis mértékben csökkenteni kellett. Azonban ezt követően az ellenőrzések teljes számban, fokozott körültekintéssel megtartásra kerültek.

A feladatkör tekintetében az alábbi főbb változások történtek:

- szélesebb körű és részletesebb nyilvántartások vezetése;
- jelentősebb terepi jelenlét;
- elhagyott hulladékok gyorsabb és alaposabb szankcionálása;
- gazdasági feladatok (piacfelügyelet, piacelemzés, hulladékszállítások szervezése, finanszírozásának szervezése, pénzügyi kötelezése);
- új jogi lépések (elkobzás, jelzálog bejegyzésekkel kapcsolatos ügyek, hulladéklerakási díjak jogszerűségének ellenőrzése);
- bővülő és új informatikai feladatok (nyilvántartások vezetése, honlapon való közzététel, terepi térinformatikai hardveres és szoftveres feladatok, hulladékgazdálkodási berendezések műszaki felügyeletével kapcsolatos feladatok).

A Hulladékgazdálkodási Osztály működése jelentős szervezeti változást jelentett. Ennek hatására megerősödött a szakterület érdekérvényesítő szerepe és társadalmi megítélése. A lakosságnak a környezethasználatok iránti érzékenysége (a közérdekű bejelentések számának emelkedése, különös tekintettel az illegális hulladékokra) is egyre fokozottabban igényelte a 2021. évben megvalósított jogszabályi, és az ezzel együtt járó szervezeti változásokat. Ezek hatékony, gyors és szakszerű hatósági fellépést eredményeztek.

A közigazgatási eljárások egyfokúvá válása miatt, jelentős munkaráfordítást igényelt a védiratok elkészítése, és az új szabályok alkalmazása. Azonban tapasztalataink azt mutatják, hogy a korábbi fellebbezési eljárások számához képest jelentősen lecsökkent a jogorvoslati eljárások száma. Az ügyfelek a közigazgatási bíróságokhoz – jelenlegi tapasztalataink alapján – jóval ritkábban fordulnak.

A 2. táblázat az új hulladékgazdálkodási hatóság és ezzel az új osztály felállása utáni hatósági tevékenységeit mutatja.

2. táblázat: A Főosztályon a hulladékgazdálkodási ügyek száma 2021 és 2023 között (új hatósági felállása után)

eljárás típusa	2021 (db)	2022 (db)	2023 (db)	összesen: (db)
hulladékgazdálkodási engedélyek száma	49	24	38	111
éves kötelező ellenőrzések száma	2 310	2 232	2053	6 595
kötelezések száma	59	75	142	276
bírságok száma	18	7	3	28
összesen:	2 436	2 338	2 236	7 010

Forrás: Saját szerkesztés BÉVKH 2024 alapján

A 2. táblázat alapján látható, hogy az új hatóság létrehozását követően nőni kezdett a hatósági ügyek/eljárások száma, hiszen ezen vizsgált időszakban összesen 7 010 ügyet intéztek. Az engedélyezések, az éves kötelező ellenőrzések, a kötelezések és a bírságok száma egyaránt növekedett, ami összességében hozzájárulhat a tisztább környezet kialakulásához.

Az új hatóság létrejöttének mindazonáltal még egy jelentős eredménye lett. Lehetővé vált a hulladékgazdálkodási hatóság számára az illegálisan elhelyezett hulladékok elszállításának előfinanszírozása és lebonyolítása azokban az esetekben, melyekben a kötelezett nem teljesítette a határozatban előírt kötelezettségeit. Korábban erre sem jogszabályi, sem anyagi lehetősége nem volt a hatóságnak. Ennek következtében a Kormányhivatal azonnal be tud avatkozni, el tudja szállíttatni a környezetre veszélyes anyagokat, így tisztítva folyamatosan a vármegye területét.

A „Tisztítsuk meg az Országot!” program

Magyarország számára kiemelt cél a környezet védelme, hiszen mindannyian tisztább környezetet szeretnénk magunk körül. A Kormány által elindított „Tisztítsuk meg az Országot!” projekt az illegális hulladéklerakás elleni küzdelem kiemelkedő programja, amelyben 2020-2022 között négy ütemben került sor a közforgalmú területek megtisztítására. A program elindítása után közvetlenül a MÁV Zrt., a Magyar Közút Nonprofit Zrt., a Pilisi Parkerdő Zrt. és az Országos Vízügyi Főigazgatóság, valamint nyolc település közreműködésével összesen 9000 tonna illegális hulladékot számoltak fel. A program végrehajtásában kiemelkedő szerep jut az ún. HulladékRadar applikációnak, melyet bárki letölthet a mobiltelefonjára. Ennek a segítségével bejelentheti az illegális hulladéklerakóhelyeket, hiszen a telefonja és az applikáció segítségével a hulladéklerakással érintett hely GPS koordinátákkal beazonosításra kerül, és e mellett fényképfelvételeket is készíthet a bejelentő, mellyel tovább segítheti a hatóság munkáját. Az applikáció indulása után rövid időn belül már meghaladta a 10 ezer regisztrált felhasználót, akik már akkor több ezer bejelentést tettek. A projekt (pályázat) részeként meg-

hirdetett felhívásra folyamatosan érkeztek a pályázatok a környezetszennyező és egészségi kockázatokat hordozó illegális hulladéklerakók felszámolására. A civil szervezetek a köztulajdonban álló, már megtisztított terület őrzésére, illetve a nagyobb területeken elszórtan fellelhető, nagygépi munkálatokat nem igénylő hulladéklerakók felderítésére és felszámolására; a gazdálkodó szervezetek a köztulajdonban álló, kezelésükben lévő területek megtisztítására; az egyházi jogi személyek pedig a kezelésükben vagy tulajdonukban álló területen található illegális hulladékok összegyűjtésére és elszállítására pályázhattak (kormany.hu, 2024).

A Magyar Nemzet (2024) 2022. márciusi cikkéből kiderült, hogy addig 66 ezer tonna illegális hulladékot gyűjtöttek országszerte. Az eredmények évről-évre jobbak, egy 2023 októberében tartott beszámoló szerint már több százezer tonna illegális hulladék felszámolása történt meg, és a HulladékRadar felhasználóinak a száma közel 30 ezer volt (Kornyezetvedelem.hu, 2024).

A HulladékRadarról

A HulladékRadar alkalmazás használatával bejelenthetőek a környezetet elcsúfító, szennyező, illegálisan elhelyezett hulladéklerakatok, akár településen belül, akár külterületen. A Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (KIFÜ) által üzemeltetett rendszer alkalmas arra, hogy fotókkal és egyéb, a hulladék fajtájára és mennyiségére, valamint megközelíthetőségére vonatkozó információk megadásával a területileg illetékes hatóság tudomást szerezzen az illegális hulladéklerakásokról, ezáltal intézkedni tudjon annak felszámolásáról a környezet megtisztítása érdekében.

A HulladékRadar ingyenesen letölthető az okostelefonokon megtalálható e típusú webáruházakból. A telepítését követően a HulladékRadar hozzáférést kér a készülék kamerájához, illetve földrajzi helyzetéhez (GPS koordináták). Az engedélykéréseket a bejelentés során feltöltendő képek készítése és a helyszín pontos meghatározása indokolja. A kétféle regisztráció során először egy becenév és egy e-mail cím megadása, valamint az adatkezelési tájékoztató és az általános felhasználási feltételek megismerése és elfogadása szükséges. Ezt követően egy ellenőrző kód érkezik az e-mail címre, amit az alkalmazásban kell megadni. A regisztrációt követően az applikáció használatra kész.

A bejelentést követő események, az eljárás megindítása

A már elküldött bejelentések nyomon követhetőek, ahol lista és térképes nézetben is ellenőrizhető a bejelentések státusza a bejelentő számára:

- rögzített: az alkalmazás tárolja a bejelentés adatait;
- bejelentett: a bejelentés továbbításra került a területileg és szervezetileg illetékes hatóság felé;
- ügyintézés alatt: a hatósági ügyintéző megkezdte a bejelentés feldolgozását;
- elszállítva: a hulladék elszállításra került.

A bejelentések adatai egy központi adatbázisba érkeznek, melyről a területileg illetékes hulladékgazdálkodási hatóság automatikus értesítést kap. A bejelentés hatósági ellenőrzés ke-

retében történő vizsgálása során a megadott helyadatok alapján azonosítják a területet és a hulladékot (ügyet), valamint a terület tulajdonosát (ügyfelet).

Abban az esetben, ha a bejelentett terület önkormányzati tulajdonú vagy állami kezelésben lévő terület, úgy a tulajdonost vagy kezelőt a hatósági eljárást megelőzően először tájékoztatják a hulladékokról, majd – a vonatkozó jogszabályi előírások betartásával – 30 napon belül köteles gondoskodni a terület megtisztításáról. Ha a jogszabály által biztosított határidő eredménytelenül telik el, és a hulladékmentesítési kötelezettségének nem tesz eleget, úgy vele szemben elindul a kötelezésre irányuló hatósági eljárás. Amennyiben nem önkormányzati vagy állami kezelésű területre vonatkozik a bejelentés, hanem természetes személy vagy gazdasági társaság tulajdonában álló területre vonatkozik, a hatóság – tekintettel arra, hogy a 30 napos határidő csak állami vagy önkormányzati területre vonatkozik – hatósági eljárást indít az ingatlan tulajdonosának kötelezésre.

Amennyiben a hulladékok felszámolására vonatkozóan meghozott határozatok a kötelezett által nem kerülnek végrehajtásra (a hulladékok elszállítását nem végzi el), úgy a végrehajtási jog eszközeivel a hatóság megkísérli annak kikényszerítését. Amennyiben a végrehajtási eljárás sem vezet eredményre, úgy – állami forrásból finanszírozva – intézkedik a hulladékok felszámolásáról, melynek költségét – eljárási költségként – ráterheli a kötelezetre. Az eljárási költség meg nem fizetése esetén a hatóság a végrehajtás foganatosítása végett megkereséssel él a Nemzeti Adó- és Vámhivatal felé.

HulladékRadar-os bejelentések száma

Békés vármegyében az applikáció bevezetése óta a 3. táblázatban szereplő számban érkeztek bejelentések.

3. táblázat: A HulladékRadar applikáción beérkezett bejelentések száma 2021 és 2023 között

bejelentés	2021 (db)	2022 (db)	2023 (db)	összesen: (db)
bejelentések száma	149	254	275	678

Forrás: Saját szerkesztés BÉVKH 2024 alapján

A táblázat adataiból látható, hogy az applikáció bevezetése óta évről-évre nőtt a bejelentések száma, a lakosság széles körben használja. A kezdetektől 2023 év végéig közel 700 bejelentés érkezett Békés vármegyében.

Az elszállított hulladékok Békés vármegyei mennyiségei kategóriánként

A fentiek alapján a feltárt mennyiségek, valamint a tulajdonos(ok) azonosítását követően kötelezési eljárást indít a hatóság. Ennek eredménye, hogy a tulajdonos/a terület tulajdonosa önmaga szállítja el az illegálisan elhagyott/elhelyezett hulladékokat. A 4. táblázat e teljesítések adatait tartalmazza 2021 és 2023 között.

4. táblázat: Az önként elszállított hulladékok Békés vármegyei mennyiségei 2021 és 2023 között

a kötelezett	2021 (kg)	2022 (kg)	2023 (kg)	összesen: (kg)
önkormányzatok	4 618 835	4 806 043	1 856 134	11 281 012
gazdálkodó szervezetek	597 483	7 270 381	2 947 486	10 815 350
magánszemélyek	435 881	6 869 756	2 230 054	9 535 691
összesen:	5 652 199	18 946 180	7 033 674	31 632 053

Forrás: Saját szerkesztés BÉVKH 2024 alapján

A 4. táblázat adataiból kiolvasható, hogy mind az önkormányzatok, mind a gazdálkodó szervezetek, mind pedig a magánszemélyek önként teljesített hulladékelszállításai évről-évre nőttek. 2021 és 2023 között önként történő teljesítésekkel összesen több mint 31 ezer tonna illegálisan elhelyezett hulladék került begyűjtésre és elszállításra ártalmatlanítás céljából a vármegye területéről.

Amennyiben a kötelezett nem teljesíti önként a hulladék elszállítását, a hatóság a jogszabály adta lehetőségek keretében maga intézkedik a hulladék elszállításáról, hogy környezeti terhelés a lehető legrövidebb időn belül csökkenhessen. Az állam általi Békés vármegyei elszállítások adatait az 5. táblázat mutatja be 2021 és 2023 között.

5. táblázat: A hatóság általi elszállított hulladékok Békés vármegyei mennyiségei 2021 és 2023 között

a kötelezett	2021 (kg)	2022 (kg)	2023 (kg)	összesen: (kg)
önkormányzatoktól	-	-	-	-
gazdálkodó szervezetektől	-	-	599 635	599 635
magánszemélyektől	502.500	3.290.702	1.341.215	5 134 417
összesen:	502.500	3.290.702	1.940.850	5 734 052

Forrás: Saját szerkesztés BÉVKH 2024 alapján

Az 5. táblázat alapján láthatjuk, hogy a hatóságnak nem teljesítés miatt önkormányzatokkal szemben nem kellett intézkednie az elmúlt három évben. A települési önkormányzatok önként teljesítették a kötelezettségüket. 2021-ben és 2022-ben gazdálkodó szervezetekkel szemben sem kellett intézkedni, ám 2023-ban közel 600 tonna illegálisan lerakott hulladékot kellett elszállítani állami költségvetésből. Magánszemély tulajdonosokkal szemben azonban mindhárom évben szükség volt hatósági intézkedésekre. Az elmúlt három évben összesen 5 700 tonna hulladék került elszállításra a hatóság által.

KONZEKVENCIÁK

Kutatásom eredményeit összesítve konzekvenciaként megállapítható, hogy a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről szóló 124/2021. (III. 12.) Kormányrendelet hatálybalépése jelentős lépés volt a hatósági eljárások vonatkozásában, valamint az elhagyott/illegálisan lerakott hulladékok felszámolása kapcsán. A létrejött új vármegyei hulladékhatóság eljárásainak száma évről-évre folyamatos emelkedést mutat. A HulladékRadar applikációt is egyre szélesebb körben használja a lakosság. Mindezek mellett a hulladékgazdálkodási osztály felállása óta önként teljesítéssel, illetve állami elszállítással, mindösszesen több mint 37 ezer tonna (1 480 kamionnyi mennyiség) illegálisan elhelyezett hulladékot gyűjtött be a hatóság, ennyivel csökkent Békés vármegye környezetterhelése.

ÖSSZEGZÉS

2021-től a hazai hulladékgazdálkodási hatósági rendszer jelentősen átalakult. A területi végrehajtási feladatokat a vármegyei/fővárosi kormányhivatalok látják el. A jogszabályváltozás előtti időkben a környezet és természetvédelmi főosztályok szervezetén belül látták el a hulladékgazdálkodással járó feladatokat. 2021-től ezen vármegyei főosztályokban újabb osztályok kerültek létrehozásra, ezek a hulladékgazdálkodási osztályok.

Vizsgálatomban be kívántam mutatni, hogy milyen változások álltak be a hatósági feladatokat ellátó kormányhivatali szervezeti egységekben, a hatáskörökben, és a feladatellátásban. A hatósági adatokat vizsgáltam Békés vármegyében, melyben kitértem az ügyek számára, fajtáira, bemutattam a HulladékRadar bejelentési számait, valamint kitértem a „Tisztítsuk meg az Országot!” program vármegyei eredményeire is.

Megállapítottam, hogy az új hatóság felállítását követően megnövekedtek a hatósági ügyek-, eljárások száma. Évről-évre nőnek a HulladékRadar általi bejelentések száma is. A vármegyei hatóság működése révén az elmúlt három évben 37 ezer tonna illegálisan elhagyott/lerakott hulladék mennyiségével sikerült csökkenteniük a környezeti terhelést, ezzel is hozzájárulva a tisztább, élhetőbb, és egészségesebb környezet kialakításához.

Kutatásomat a Nemzeti Fenntarthatósági Fejlődési Keretstratégiában leírtakból idézve zárom:

„Az ember gondolkodásmódját alapvetően határozza meg a nevelés és az őt körülvevő kulturális környezet. Ha a természetet szerető, tisztelő, az erőforrásokkal ésszerűen bánó, ennek fontosságát folyamatosan tudatosító közegben élünk, és gyermekeink a természettel kapcsolatos ismereteiket és tapasztalataikat folyamatosan életkoruknak megfelelően kapják meg, döntéseinknél a környezettudatosság, a fenntarthatóság szempontjait magától értetődő természetességgel mindig figyelembe vesszük, kötődjenek azok akár a munkához, akár életmódhoz.”

/Részlet: Nemzeti Fenntarthatósági Fejlődési Keretstratégia/

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Árpási Zoltán (2018): Wellness tourism: What motivates the consumer. *Valahian Journal of Economic Studies*, vol. 9., no. 1., 87–92.
- Árpási Zoltán – Gödör Zsuzsa – Nyári, Csaba (2021): Vírusos gazdaság. *Deliberationes*, vol. 14., no. 1., 59–59.
- Balázs Deák – Ádám Bede – Zoltán Rádai – Iwona Dembicz – Iva Apostolova – Péter Batáry – Róbert Gallé – Csaba Albert Tóth – József Dózsai – Ivan I. Moysiyenko – Barbara Sudnik-Wójcikowska – Maria Zachwatowicz – Georgi Nekhrizov – Fedor N. Lisetskii – Zhanna A. Buryak – Szabolcs Kis – Sándor Borza – Laura Godó – Tatyana M. Bragina – Ilya Smelansky – Ábel Molnár – Miklós Bán – Ferenc Báthori – Zoltán Árgay – János Dani – Réka Kiss – Orsolya Valkó (2023): Contribution of cultural heritage values to steppe conservation on ancient burial mounds of Eurasia. *Conservation Biology*, e14148, vol. 37., no. 6.
- Bartus Gábor (2013): A fenntartható fejlődés fogalom értelmezésének hatása az indikátorok kiválasztására. *Statisztikai Szemle*, vol. 95., 8-9.
- Bándi Gyula (2002): Hulladékgazdálkodási kézikönyv I. Jogi és Ületi Kiadó Kft., Budapest, 350.
- Bándi Gyula (2013): A fenntartható fejlődés jogáról. *Pro Futuro*, vol. 3., no. 1., 11-30.
- Békés Vármegyei Kormányhivatal (BÉVKH) (2024): Adatszolgáltatás a Békés Vármegyei Kormányhivatal hulladékgazdálkodási hatósági feladatairól 2018 és 2024 között.
- Binelli, A. – Provini, A. (2003): DDT is still a problem in developed countries: the heavy pollution of Lake Maggiore. *Chemosphere*, no. 52., vol. 4., 717-723.
- Bodnár Károly – Majzinger István – Mikó Józsefné Jónás Edit (2017): *Biztonságos állati termék előállítás*. Agro-Assistance Kft., Csongrád, 163.
- Bujdosó Zoltán – Dávid Lóránt – Wéber Zoltán – Tenk András. (2015a): Utilization of geoheritage in tourism development. *Procedia-social and behavioral sciences*, vol. 188., 316-324.
- Bujdosó Zoltán – Dávid Lóránt – Tózsér Anett – Kovács Gyöngyi – Major-Kathi Veronika – Uakhitova Gulmira – Katona Péter – Vasvári Mária (2015b): Basis of heritagization and cultural tourism development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, vol. 188., 307–315.
- Cato, Molly Scott (2020): *Environment and economy*. Routledge, Abingdon, 288.
- Cheng, Hefa – Yuanan Hu (2010): Lead (Pb) isotopic fingerprinting and its applications in lead pollution studies in China: a review. *Environmental pollution*, vol. 158., no.5., 1134-1146.
- Conca, Ken (2001): Consumption and environment in a global economy. *Global Environmental Politics* vol. 1., no. 3., 53-71.
- Csák Csilla (2014): A hulladékgazdálkodási költségek viselésének fedezeti rendszere. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, vol. 9., no. 16., 48-75.
- Csák Csilla – Olajos István (2022): *Hulladékgazdálkodás*. in: Raisz Anikó (szerk.) (2022): *Környezetjog – Különös rész*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 133–147.
- Csutora Mária – Kerekes Sándor (2004): *A környezetbarát vállalatirányítás eszközei*. KJK Kerszöv, Budapest, 258.
- Davis, Devra L. (2002): A look back at the London smog of 1952 and the half century since. *Environmental health perspectives*, vol. 110., no. 12., 734-735.
- Egri Zoltán (2020): A területi jövedelemegyenlőtlenségek változása Békés megyében 1988–2017. *Területi Statisztika*, vol. 60., no. 4., 477–512.
- Futó Zoltán – Károly Bodnár (2021): „Soil hydrology. *Water in Biomechanical and Related Systems* vol. 2021., 277-302.
- Gyuricza Csaba – Nagy László – Ujj Apolka – Mikó Péter – Alexa László (2008): The impact of composts on the heavy metal content of the soil and plants in energy willow plantations (*Salix* sp.). *Cereal Research Communications*, vol. 36., 279-282.
- Haagen-Smit, Arie J. (1952): Chemistry and physiology of Los Angeles smog. *Industrial & Engineering Chemistry*, vol. 44., no. 6., 1342-1346.
- Harremoes, Poul – Gee, David – MacGarvin, Malcolm – Stirling, Andy – Keys, Jane – Wynne, Brian – Vaz, Sofia Guedes (Eds.) (2013): *The precautionary principle in the 20th century: Late lessons from early warnings*. European Environment Agency, Earthscan Publication Ltd, London, 261.

- Horváth József – Komarek Levente (2016): *A világ mezőgazdaságának fejlődési tendenciái*. Szegedi tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, Hódmezővásárhely, 269.
- Kassai Zsuzsanna – Farkas Tibor (2012): Participation in Local Rural Development Partnerships. *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agrobusiness Economists*, vol. 14, no. 6., 104–108.
- Komarek Levente (2019): Hasonlóságok és különbségek Magyarország területi fejlettségében. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, vol. 14., no. 3., 29–43.
- Lentner Csaba (2011): A pénzintézetek felelősségvállalásának új dimenziói és a könyvvizsgálat szerepe. *Számvetel adó könyvvizsgálat: szakma*, vol. 53. no. 7-8., 280-283.
- Magyarország Kormánya (Kormány.hu) (2024): Jövő áprilisig meghosszabbítják a Tisztítsuk meg az Országot! projekt első ütemét. <https://kormany.hu/hirek/jovo-aprilis-vegeig-meghosszabbitjak-a-tisztitsuk-meg-az-oroszgot-projekt-elso-utemet> Letöltés ideje: 2024.01.05.
- Magyar Nemzet (2024): Hatvanhatezer tonna illegális hulladékot számoltak fel a hulladékradar segítségével. <https://magyarnemzet.hu/digitalia/2022/03/hatvanhatezer-tonna-illegalis-hulladekot-szamoltak-fel-a-hulladek-radar-applikacio-segitsegevel> Letöltés ideje: 2024.01.05.
- Magyar Környezetvédelem Hivatalos Honlapja (Kornyetvedelem.hu) (2024): Októbertől több helyen, ingyenesen leadhatók a hulladékká vált gumiabroncsok. <https://xn--kryezetvedelem-jkb3r.hu/node/872> Letöltés ideje: 2024.01.07.
- Merzay Katalin (1989): Tatai Zoltán: Magyarország környezetvédelmi politikája. *Tér és Társadalom*, vol. 3., no. 1., 114-116.
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) (2013): *Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia*. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács Titkára, Budapest, 183. <https://eionet.kormany.hu/akadalymentes/download/1/26/71000/NFFT-HUN-web.pdf> Letöltés ideje: 2024.01.04.
- Netjogtár (2024): 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200185.tv> Letöltés ideje: 2024.01.02.
- Nogawa, Koji – Teruhiko Kido (1993): Biological monitoring of cadmium exposure in itai-itai disease epidemiology. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, vol. 65., 43-46.
- Paulovics Anita – Jámbor Adrienn (2021): A környezetvédelem alkotmányjogi alapjai. *Miskolci Jogi Szemle*, vol. 16., no. 5., 407-421.
- Perrings, Charles (1987): *Economy and environment*. Cambridge Books, Cambridge University Press, nr. 9780521340816
- Priatmoko, Setiawan – Kabil, Moaaz – Akaak, Ali – Lakner, Zoltán – Gyuricza, Csaba – Dávid, Lóránt. Dénes (2023): Understanding the complexity of rural tourism business: Scholarly perspective. *Sustainability*, vol. 15., no. 2., 1193.
- Rákóczi Attila (2016): Kunhalmok és emberek az évezredek sodrában: A közös agrárpolitika tájvédelmi előírásainak hatásai a Békés megyei kunhalmok állapotára. Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 2016, 120.
- Ritter Krisztián – Kassai Zsuzsanna – Farkas Tibor (2011): Importance of the LEADER programme in Hungarian rural areas facing globalization and agricultural decline. *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agrobusiness Economists*, vol. 13., no. 6., 205–210.
- Tirják László (2016): *A Dévaványai tűzokédelmi mintaterület működtetésének ökológiai alapvetése*. PhD Értekezés, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron, 169.
- Varma, Roli – Daya R. Varma (2015): The Bhopal disaster of 1984. *Bulletin of Science, Technology & Society*, vol. 25., no. 1., 37-45.
- Vásáry Miklós (2020): *Szupranacionális és nemzeti koordináció gyakorlati jelentősége a közös agrárpolitikában*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 45.
- Zhang, Junfeng – Mauzerall, Denise L. – Zhu, Tong – Liang, Song – Ezzati, Majid – Remais, Justin, V. (2010): Environmental health in China: progress towards clean air and safe water. *The lancet*, vol. 375., no. 9720., 1110-1119.

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

- 1976. évi II. törvény: Az emberi környezet védelméről
- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályiról
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2000. évi XLIII. törvény a hulladékgazdálkodásról
- 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról
- 2008/98/EK keretirányelvet (Hulladék Keretirányelv)
- 124/2021. (III. 12) korm. rendelet a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről.
- 158/2021. (III. 31.) korm. rendelet a körforgásos gazdaságra történő áttérés érdekében egyes kormányrendeletek módosításáról
- 18/2013. (III. 28.) OGY határozata a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról